

Fördomar och demonisering i svensk Mellanösterndebatt 2006

AV MATHAN RAVID

Under senare år har ett flertal undersökningar visat att den i vissa europeiska länder tilltagande antisemitismen har sitt starkaste fäste inom tre grupper; extremhögern, islamistiska kretsar samt delar av vänstern. Inom vänstern påstås den ökade förekomsten av och toleransen inför antisemitiska attityder och föreställningar främst vara synlig inom media. Ofta hävdas det vara händelser i Mellanöstern som tenderar att "framkalla" (eller kanske snarare väcka till liv latent) antisemitiska attityder och föreställningar, som inte sällan kommer till uttryck i annars legitim kritik mot staten Israel.

Detta var bakgrunden till den studie jag genomförde vid historiska institutionen vid Uppsala universitet hösten 2007. Genom att granska tidningarna *Aftonbladet* (socialdemokratisk), *Arbetaren* (syndikalistisk), *Broderskap* (socialdemokratisk), *Flamman* (socialistisk), *Folket i Bild/Kulturfront* (socialistisk), *Internationalen* (trotskistisk), *Proletären* (marxist-leninistisk) och *RiktPunkt* (marxist-leninistisk) ämnade jag undersöka huruvida det var möjligt att urskilja några antisemitiska attityder eller föreställningar i deras rapportering från och syn på händelser i samband med det krig mellan Israel och *Hizbollah* samt de väpnade strider i Gaza som utspelade sig under sommaren 2006.

Resultaten av min undersökning ger tydliga belägg för att samma utveckling som under de senaste åren kunnat iakttas i en rad europeiska länder även återfinns i Sverige: Alla de åtta tidningarna ur den svenska vänsterpressen visade sig (om än delvis i olika former och utsträckning) innehålla antisemitiska attityder och föreställningar eller en form av antisemitism som är djupt problematisk och som bär på ett släktskap med vissa antisemitiska förhållningsätt.

Majoriteten av de antisemitiska motiven kan delas in i två huvudgrupper, varav den första innehöll föreställningar om judarna/

israelerna som dagens nazister. Enligt den *Working Definition of Antisemitism* som European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC) arbetat fram utgör jämförelser mellan nutida israelisk politik och nazisternas dito ett uttryck för antisemitism.

"Nazisrael" och "2000-talets Förintelse"

Som den franske idéhistorikern Pierre-André Taguieff påpekat har ett centralt fenomen inom den efterkrigstida antisemitiska diskursen nämligen varit tendensen att demonisera judarna och den judiska staten genom att framställa dem som spegelbilder av sina nazistiska bödlar och Nazityskland. Detta leder till ett byte av historiska identiteter: "dagens riktiga förföljda judar är palestinierna". Rollbytet gör dem till offren för "folkmord" utförda av "judarna".

Enligt den svenske idéhistorikern Henrik Bachner torde skuldproblematiken efter Förintelsen spela en avgörande roll för varför européer attraheras av denna demonologi. Genom att anklaga judarna för att begå samma brott som nazisterna kan det svåra minnet av Förintelsen lättare hanteras. Vissa, däribland den tyske historieprofessorn Wolfgang Benz, har sammanfattat det som antisemitism inte trots, utan *på grund av*, Auschwitz.

I flertalet tidningar gick det att hitta direkta eller indirekta jämförelser mellan Israels politik och nazisternas dito, kopplingar mellan striderna i Gaza och Libanon samt andra världskriget och/eller idéer om att Israel planerade eller redan var på väg att genomföra "folkmord" på olika arabiska folk. Så vitt jag kunnat se framställdes ingen annan under sommaren 2006 pågående väpnad konflikt på liknande sätt, trots att deras brutalitet och katastrofala konsekvenser ofta var mer omfattande. Detta gör att man kan ifrågasätta motiven bakom denna typ av analogier.

”Nej till Förintelsen Då och Nu”

I socialdemokratiska *Aftonbladet*, där exemplen var uppseendeväckande många, påstod den brittiske journalisten John Pilger att det inte var långt ifrån att Israels handlande i Gaza kunde jämföras med ”nazisternas bombardemang och utsvältning av det judiska gottot i Warszawa” (31/7 – 2006).

I *Riktpunkts* augustinumner hävdade Peter Cohen att likheten mellan de nazistiska och sionistiska ideologierna bland annat bestod i uppfattningen ”att ett samhälle bör bestå av människor med lika blod, inte av medborgare som har samma rättigheter och skyldigheter”.

Den tidning i vilka exemplen var flest var Kommunistiska Partiets organ *Proletären*. I denna uppmanades den svenska regeringen att bryta med Israel med hänvisning till att ”1,4 miljoner palestinier hålls inspärrade i Gaza”, vilket betecknades som ”ett ghettoliknande koncentrationsläger” (19/7 – 2006). 2 augusti 2006 rapporterade man om en ”lyckad” demonstration i Malmö, där ”Röda fanor vajade mot den klarblå sommarhimlen och i tåten en stor banderoll som löd ”Nej till Förintelsen Då och Nu”.

Ökänd antisemit i Flamman

I det undersökta materialet påträffades även ett antal teckningar med antijudiska motiv, majoriteten av dessa i *Proletären*. Den teckning som tydligast refererade till ”israeliska folk mord” à la Nazityskland hittades dock i *Flamman* 3 augusti 2006 och föreställde en soldat i en för de tyska soldaterna under andra världskriget karaktäristisk grågrön uniform. Med vänsterarmen, som pryddes av en armbindel med Israels flagga på istället för Hakkorset, var soldaten i färd med att släppa en stor bomb över en skara libanesiska barn. Bilden var gjord av den ökände tecknaren Carlos Latuff, som för övrigt kom på andra plats i den tävling om bästa antisemitiska bild som den iranska regimen arrangerade 2006.

Förutom de många försöken att beskriva Israels agerande i termer av nazism och folk mord innehöll de undersökta tidningarna även en rad konspirationsteoretiska idéer om anledningarna till striderna i Mellanöstern. Benägenheten att inte vilja se dem som några ”vanliga” konflikter mellan stater och/eller

grupper, utan som en del av en stor komplott, var slående.

Vid sidan av detta påträffades dock även förställningar som inte alltid var sammankopplade med händelserna i Libanon eller Gaza. Enligt EUMC är det ett uttryck för antisemitism att göra lögnaktiga, demoniserande och stereotypiserande påståenden om judar eller deras föregivna kollektiva makt – till exempel genom att anknyta till myten om en judisk världskonspiration eller om att judar kontrollerar medier, ekonomier, regeringar eller andra samhällsinstitutioner.

”Israellobbys strupgrepp”

Påståenden om att proisraeliska lobbygrupper i USA är inflytelserika är inte ett uttryck för fördomar, men detta relativa inflytande tecknas ibland i termer som anknyter till traditionella stereotyper. I materialet påträffades en rad påståenden om att judiska grupper eller organisationer hade ett oerhört inflytande på, och i vissa fall total kontroll över, olika regeringar och medier. Exempelvis i *Aftonbladet* 25 juli 2006, då Kerstin Hallert antydde att det ”hårt hållna” SVT i regel inte vågade ta upp ”ett tabu som den starka Israellobbys grepp om amerikansk politik”. På liknande sätt menade Hanin Shakrah 27 juli 2006 i *Flamman* att det var ett ”väldigt tydligt fenomen” att Israelkritiska svenska journalister ”skickas hem för att skriva travtabellen, eller något”.

I andra fall var budskapen mer direkta. I *Riktpunkts* augustinumner hävdade Peter Cohen att ”den mäktiga Israellobbyn” hade som mål att kontrollera den politiska debatten i USA samt att proisraeliska amerikanska organisationer inte var något mindre än ”en agent för en utländsk regering” som ”har strupgrepp på kongressen”. Förutom det hade, enligt Cohen, mäktiga tjänster i USA-regeringen länge innehaft av ”sionister” som ”i praktiken bestämt den amerikanska politiken i Mellanöstern”. Att man i en insändare i *Broderskap* 18 augusti 2006 kunde läsa att ”det är ett faktum att USA:s regeringar styrs av judar” torde således inte förvåna någon.

Israel är en stat som likt alla andra stater kan och bör kritiserars, och det torde stå bortom allt tvivel att den kritiska debatten om Israel i Sverige generellt förs utan att antisemitiska motiv blandas in. Min undersökning belyser

dock att denna diskussion emellanåt färgas av bilder och föreställningar som har ytterst problematiska rötter. Att detta även gäller inom den vänster som alltid sett sig själv som antirasistisk och tolerant och historiskt sett ofta tagit ställning mot antisemitismen gör givetvis det hela extra alarmerande.

Mathan Ravid har en fil kand i historia och religionshistoria från Uppsala universitet. Titeln på hans uppsats är *"Nej till Förintelsen Då och Nu!": En undersökning av antisemitiska attityder och föreställningar i den svenska vänsterpressen under Libanonkriget 2006* (Historiska institutionen, Uppsala universitet, 2008).